

KÜLÖNFÉLÉK.

Az 1912. évi főtanácson elintézett ügyek. Az E. Főtanács két és fél napon tartott ülésén a szép számban megjelent egyházi és világi egyházi tanácsosok élénk érdeklődése mellett tárgyalta le az Egyház előmenetelét szolgáló ügyeket. Örvendetesen vétettek tudomásul a kegyes alapítványok: Ferencz József püspök és neje, bölöni egyházközség, Benkő Mihály, 1874 évben végzett osztálytársaké, gr. Vass Albertné a kolleg. konviktus. özv. Vitályos Albertné és Székelykeresztúri Népbanké a keresztúri gimn. javára, néhai Tibáld József lelkész és neje szül. Petke Vilma hagyományi alapítványa 16000 kor. értékben a teológiai intézet, kolozsvári főgimnázium és székelykeresztúri gimnázium javára, Deréky Gyula mádi nagybi. tokosnak néhai neje, szül. br. Györfi Rozália emlékére kolozsvári főgimnáziumunkhoz tett 20000 kor. ösztöndíjalapítványa, melynek kamataiból két tanuló élvezhet évi 400—400 kor. ösztöndíjt és pedig nemcsak középiskolai, hanem főiskolai tanulásának elvégzéséig. A marosi egyházkör esperesi állásában Ürmösi Kálmán szentgercei lelkész, a kolozs-dobokakörbe Ürmösi Károly kolozsvári lelkész 1914. év végéig terjedő működési időre megerősítették. Az egyházi közpénztár kezelése ügyében beterjesztett E. K. Tanácsi részletes jelentés tudomásul vétetvén, az E. Főtanács helybenhagyta az egyházi pénzek és értékpapírok kezelése tárgyában a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bankkal létesített összeköttetést és a még szükséges intézkedéseket megtette. A székelykeresztúri gimnázium és épület építése ügyében beterjesztett jelentésből megnyugvással vétetett tudásul az újabban kért póttállamsegély engedélyezése és hogy az építés kezdetté veheti. Sajnálatot kellett a dr. Bedő Albert egyházi beszéd pályázat eredménytelensége. Tudomásul vétetett a kollégiumi épületben volt tanári bérlakásoknak teológiai intézeti helyiségekké átalakítása. A teológ tanárok lakáspénze rendeztetett. A kolozsvári lelkész-tanári állás ügyében beterjesztett jelentés, mely szerint ez állásra ideiglenesen Györfi István az oxfordi akadémián kiváló sikerrel tanult lelkész-jelölt alkalmaztatott, jóváhagyólag vétetett tudásul, de felhivatott az E. K. Tanács a tanári és lelkészi állás szétválasztását munkába venni. A belsőemberek választására vonatkozó törvény megalkottatott, ugyszintén a jószágfelügyelőségi szabályzat és a gimn. szolgák nyugdíjintézet ügyére vonatkozólag tett előterjesztés elfogadtatott. Dombi János, Gál Elek lelkészek véglegesen, Mózes Mihály föltételesen nyugalmaztattak. Az 1913. évi különböző számadások és 1913. évi költségvetések némely intézkedéstétellel helybenhagyattak. A tanügyi különböző jelentések tudomásul vétettek és a vonatkozólag szükséges intéz-

kedéseket megtette az E. Főtanács. A különböző segélyalapok felhasználtattak s bár a végösszeg meglepően szépnek mondható, sajnos, hogy a fokozódó szükségek kielégítésére elégtelen. A Berde Mózsa gyümölcsészeti és méhészeti alapból jutalomban részesült: Sándor Gergely derzsi, Molnár Kálmán újszé-
kelyi, Kozma Dimén énlaki, Mátyás János muzsnai, Kökössy Mihály tordát-
falvi lelkész, Török Elek nyárádgálfalvai, Szentmártoni Bálint búzaházi, Miklós
György szentmihályi, Péter József tordátfalvai tanító. Az indítványok közül a
kepeterhek könnyítése, lelkészi fizetések rendezése, vallástanítási tantervek
készítése, halottas énekeskönyv kiadása, egyházi zene fejlesztése, belsőemberek
szabadságolására vonatkozókra az E. Főtanács megtette intézkedéseit. Péterfi
Dénes nyug. lelkész-tanárnak odaadó buzgósággal teljesített működése elismeré-
séről tiszteletbeli esperesi cím engedélyeztetett.

Megválasztottak: E. K. Tanácsi tagnak ifj. Pataki László kükküllőkőri
f. ü. gondnok, székelykeresztúri gimn. f. ü. gondnoknak Szentkirályi Ferenc,
egyházi tanácsosoknak: Kiss Aladár, Barabás István, Kovács Lajos egyházi
és Pap Domokos, Benkő Árpád világi részről, kolozsvári főgimn. igazgatónak
dr. Gál Kelemen, gimn. rendes tanárnak dr. Borbély István, székelykeresztúri
gimn. pénztárnoknak dr. Szolga Ferenc, kollég. könyvtárnoknak Pátfi Márton.
Az 1913. évi főtanácsi bizottságba rendes tagoknak: dr. Ferenczi Géza, Lőr-
inczi Dénes ny. altábornagy, Szentkirályi Ferenc, Bedő Ferenc, Benkő Mihály,
Kozma Ferenc, Gyöngyössy Béla. Lőrinczy Dénes esperes, Ürmösi Kálmán,
póttagoknak: Gvidó Béla, Németh István, dr. Tóth György egyh. tanácsosok.

Felemlítjük, hogy az ülés első napján tartott templomi istentfiszteleten
Ádamosi Gábor kövendi lelkész mondott szép egyházi beszédet és a köz-
ebéden a Berde-serleggel Gyöngyössy Béla egyházi tanácsos tartalmas pohár-
köszöntőt.

**A magyar országos ág. ev. egyház az 1848. XX. t.-c. végrehajtása érdeké-
ben.** Az ev. egyház nov. 6-án tartott egyetemes közgyűlésén az 1848. XX. t.-t.
végrehajtása tárgyában határozatot hozott, melyben sürgeti a minisztert, hogy
a prot. közös bizottság által kiküldött albizottsággal végre tárgyaljon és ezen
tárgyalások alapján az 1848. XX. t. c. 2. és 3. §-ai végrehajtását célzó tör-
vényjavaslatot az országgyűléshez terjessze be. Felír a lelkészi fizetéseknek
2400 K-ra minimumra megfelelő korpótlékkal való fölemelése ügyében. Kivá-
njanja a kongrua-rendszer elejtését s a lelkészi fizetés akként való rendezését,
hogy az állam a kötelezettségét az egyháznak adandó dotációval váltsa meg.
Míg azonban ez megtörténhetnék, a tőkének megfelelő kamatokat az egyház
pénztárába fizesse be. Ahhoz, hogy az ev. püspökök részére abból az alkalom-
ból, hogy az újonnan felállított g. kath. püspökség teljes dotációja az állam-
pénztárból fedeztetik, fizetésemelés kéressék az államtól, hozzá nem járul,
mert az ev. püspök állása eminenter megköveteli, hogy a püspök az állammal
szemben függő helyzetbe ne jusson és mert az egyház az 1848. t.-c. szelle-
mébe ütköző kormányintézkedésből kifolyólag saját javára anyagi előnyt biz-
tosítani nem akar. Tekintettel azonban arra, hogy az egyetemes gyűlés szük-
ségesnek tartja a püspöki fizetések javítását, kimondja, hogy ezen cél eléré-
sére a közigazgatási segélyek felemelése végett az államkormányhoz felír

azzal a kéréssel, hogy a fizetésemelésre adandó összeg ne az egyes püspököknek, hanem az egyetemes egyháznak adassék ki. Kimondja egyszersmind, hogy egy új gör. kath. püspökségrek állami pénzen való felállítása és fenntartása az 1848. XX. t. c. 1. § ába ütköző sérelem és ennek orvoslása céljából a prot. közös bizottsághoz átír.

A debreceni egyetem. A protestáns püspökök fizetésemelése. A tiszántúli ref. egyházkerület közgyűlése komoly aggodalmak között foglalkozott a debreceni egyetem kérdésével. A főgondnok felpanaszolta az egyetem ügyének lassú előhaladását. A hosszú vita a — mialatt a prot. egyetemhez való visszatérés is hangsúlyoztatott azon esetben, ha az állam kétszínű játékot űzne, vagy az aula kérdését nem kedvezőleg döntené el — a következő határozat kimondásával ért véget: „Tiszántúli egyházkerületünk felkéri és megbizta az elnökséget, hogy a debreceni egyetem felállítása tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrral folytatandó tárgyalás alkalmával odahatni sziveskedjék, hogy az egyetemi aula és központi hivatalos helyiségek vagy a kollégium épületében vagy annak közvetlen közelében építtessék fel; továbbá a miniszter úr által a debreceni és pozsonyi egyetem felállításánál hangsúlyozott erkölcsi junktim megszüntetésével a debreceni főiskola jelenlegi teológiai, jogi és bölcsészeti tanszékeit egyetemi karokká már a legközelebbi tanévben szervezze át; végül, hogy minden kérelmet kizárólag juttassa a miniszter kifejezésre, hogy a debreceni egyetemmel kapcsolatban csak prot. teológiai kart fog szervezni s eljárásának eredményéről jövő tavaszi közgyűlésünkre jelentését terjessze be“.

Ami a prot. püspökök fizetésének fölemelését illeti, a kerület állami hozzájárulást a püspöki fizetéshez nem hajlandó elfogadni, kéri azonban a közigazgatási államsegély emelését, hogy abból saját maga emelje azt.

A kollégiumi tanároknak oly családi pótlékot állapítottak meg, amely fele az állami tanárok pótlékának.

Debrecenben egy leánygimnázium felállítását vették tervbe s a terv megvalósítására bizottságot küldtek ki.

Debrecennek nem kell a gör. kath. püspökség. Debrecen város október 30-án tartott közgyűlésén tárgyalták gróf Zichy János vallás- és közoktatásügyi miniszter leiratát az új göröp katolikus püspökség székhelye ügyében. Nagy izgalom között kezdődött meg a tárgyalás, amelyen Tóth Mihály tanácsnok ismertette az ügyet. A tanács oly értelmű indítványt terjesztett elő, amely szerint értesíti a minisztert, hogy mivel Hajdudorog mint székhely nincs elajjtve, Debrecen városa nem kíván részt venni a székhelyért folyó versenyben és így nem is ad hozzájárulást. Hosszas és heves vita indult meg erre. Jósza Vince, Jánosi Zoltán, gróf Degenfeld József és mások felszólalása után szavazással döntötték el a kérdést, amelynek eredménye az volt, hogy 81 szavazattal 18 ellenében elutasították a kultuszminiszter leiratát, kimondván, hogy Debrecen semmi néven nevezendő hozzájárulást nem ad az új püspökséghez. Debrecen városa ez állásfoglalásával végleg elutasította a ref. kulturcentrumból a gör. kath. püspökséget.

Zsilinszky Mihály megnyitója a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság közgyűlésén. A Prot. Irod. Társaság ez évi közgyűlését október 26—27-én Szatmáron tartotta csekély érdeklődés mellett. A gyűlést Zsilinszky Mihály világi elnök nyitotta meg. A gyűlés és a vendégek üdvözlése után rámutatott a magyar közélet jelenségeire, feszült figyelem és tetszés mellett fejtegette a protestantizmus fejlődésének feltételeit és gyakorlati módjait. Szólt azokról a teendőkről, melyek a protestantizmus vezetőire várnak. A róm. kath. püspöki kar egyik leglelkesebb tagjának példájára hivatkozva rámutatott arra, hogy a protestánsoknak is részt kell venniük a társadalmi mozgalmakban s alkalmazkodniuk kell az ellenfél taktikájához. Felveti a kérdést: mi lehet az oka annak, hogy a protestantizmus, habár a krisztusi elveket és igazságokat hirdeti és a haladás és felvilágosodás elveit vallja, még sem képes nagyobb hódításokat tenni, mint a római katolicizmus. Történelmi példákat hoz fel és kifejti, hogy ennek több oka van. Ezek közé tartozik a közigazgatási kivánalmak és többek között a cura pastoralis intenzivebb gyakorlásának hiánya mellett főleg a prot. egyházak anyagi szegénysége, a népnek egyházi adókkal való megterhelhetése és a családok lelkesek nehéz anyagi gondjai. Mert a vagyoni jólét mindig hatalmat jelent és mindig csábító erővel bír. Ma már tudományos tételként bizonyos, hogy a szellemi, anyagi és közgazdasági, családi és társadalmi kérdések szoros összefüggésben állanak az általános haladás örök eszméivel.

Budapesti ref. teológiai akadémia felavatása. A dunamelléki ref. egyházkerület nov. 2-án avatta fel az 1875-ben alapított teol. akadémiájának új, hatalmas palotáját s internátusát. A felavató ünnep az egyházkerületi közgyűlés keretében számos protestáns előkelőség jelenlétében folyt le. A teol. énekkar után dr. Baksay Sándor püspök mondott költői szép imádságot s azután Darányi Ignác főgondnok intézett meglehangú üdvözlő beszédet a püspökhöz abból az alkalomból, hogy lelkészségének ötvenedik s születésének nyolcvanadik évfordulójára Ő Felsége a Ferencz József-rend nagykeresztjével tüntette ki. A közgyűlés lelkes ovációban részesítette az ősz főpapot. Ezután a főgondnok a közgyűlést megnyitó beszéddel üdvözölte. Hálát adott a Gondviselésnek, amely az ígéret földjét nemcsak megmutatta, hanem be is vezette oda seregét. Azután a lelkészi hivatás fenségéről szólt. A modern lelkészt — úgymond — szociális képzettség és érzék nélkül elképzelni sem lehet. De a kor irányát tekintve, mindinkább előtérbe lép az a követelmény is, hogy lelkészeink a gyakorlati élet terén, gazdasági, jogi, egészségügyi tekintetben derék népünk első tanácsadói legyenek. Általában a lelkészképzés sikere egyházunk jövőjének s az annyira szükséges belső munkának nélkülözhetetlen feltétele. A másik előfeltétel az, hogy lelkészeink anyagilag is oly helyzetbe jussanak, hogy a változott viszonyok közt is életszükségleteiket kielégíthessék és a társadalom újabb igényeinek is megfelelhessenek. Aztán az egyház jövőjéről szólva, két veszélyt említ. Egyik a hitetlenség, mely különböző alakban jelentkezik, másik a túlzás jobbról is, balról is. Mind nehezebb napról-napra a közép álláspont fenntartása. A felekezeti szűkkeblűség és fanatizmus újra erősebben kezd tért foglalni. A legfőbb törvény e falak között legyen a szeretet törvénye, szeretet egymás között és minden honfitársunk iránt felekezeti különbség nélkül.

Kisgyörgy Sándor esperes királyi kitüntetése. Ő Felsege Kisgyörgy Sándor vargasi unitárius lelkész és esperesnek „*egyházi téren sok éven át kifejtett kiváló működése elismerésül*“ a Ferencz József-rend lovagkeresztjét adományozta. Ez a kitüntetés betetőzése azoknak az ünnepléseknek, melyekkel Kisgyörgy Sándor esperes urat a nyár folyamán főhatósága, vármegyéje, ismerősei, barátai és tisztelői elhalmozták. Főlöskéges az ő kiváló érdemei felsorolásával foglalkoznunk. A hivatalos lap közleménye röviden, de találóan jellemzi azokat. Mi a magunk részéről őszinte szívvel csatlakozunk azokhoz, akik e kitüntetése alkalmával üdvözlik, tisztelettel és ragaszkodással veszik körül s azt kívánjuk, adjon a jó Isten Kisgyörgy esperesnek hosszú ideig állandó jó egészséget a közügyek előmenetelére, mindnyájunk örömére.

A felekezeti tanárok nyugdíja. A tiszántúli ref. egyházkerület közgyűlése állást foglalt a tanári nyugdíjidő kérdésében. A közgyűlés határozata folytán az egyházkerület elnöksége most fölterjesztést intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, melyben a köteles tanári szolgálatnak 30 évről 35 évre való fölemelését nemzeti kulturánk érdekeivel ellentétesnek, köznevelésünkre károsnak és veszedelmesnek tartja s mint nemzeti közoktatásunk egyik őrállója tanügyünk jövő fejlődése érdekében ez irányzattal szemben állást foglal s e határozatát a törvényhozás képviselőházának is tudomására hozván, fölkéri, hogy a megalkotandó nyugdíjtörvényben a tanári köteles szolgálati időt eddigi törvényeink szerint változatlanul hagyja meg. Másfelől mint a ref. tanügy érdekeinek egyik képviselője, megengedhetetlennek tartja, hogy a magyar tanárságra az iskolafenntartó testületek különböző jellege mellett is hazai közoktatásunk egységének rovására különböző nyugdíjtörvények álljanak fenn; ugyanezért fölkéri a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy az állami nyugdíjtörvényjavaslattal kapcsolatban nyomban vegye munkálta a felekezeti tanárságra vonatkozó 1894. évi XXVII. t.-c. revízióját s mint eddigelé történt, az előbbivel azonos szellemben vigye keresztül e törvény átdolgozását. Ezt a feliratot a konventhez is fölterjesztették.

A pénzügyi bizottság ülésén Berzeviczy, Hegedüs, Nagy Ferenc szólottak e törvényjavaslat ellen. Teleszky pénzügyminiszter azonban ragaszkodik az eredeti tervhez s a 35 évi szolgálati időhöz. A pénzügyi bizottságban a terven mégis az a változtatás esett, hogy a családtagok ellátása — abban az esetben is, ha a tanár a régi nyugdíjtörvényt fogadja el — az előnyösebb új törvény szerint fog történni.

A Dunántúli Protestáns Lapban olvassuk: A kultuszminisztérium ujonnan felállítandó lelkészségek állami fizetés-kiegészítésénél egy, a törvénnyel ellentétes feltételt köt ki. A fizetékiegészítést t. i. csak abban az esetben hajlandó utalványozni ha az 600 K-t meg nem halad. Az oláh papok 50, 80, 100 K-ját szó nélkül kiegészítette az állam s most sok tizezeret tud adni a g. kath. magyar püspökségre, melynek hívei egyházi adót talán nem is fizetnek.

Az új hercegprimás. Vaszary hercegprimás az esztergomi érsekségről lemondott. Ő felsége a lemondást nov. 29-án teljes elismerése kifejezése mellett elfogadta s ugyanakkor utódjául Magyarország hercegprimásává és esztergomi érsekké *Csernoch János* dr. belső titkos tanácsost, kalocsai érseket kinevezte. Vaszary évi 120.000 korona nyugdíjat kap s a budai primási palota rendelkezésére fog állani Vaszary több mint 20 éven át kellő pártatlansággal viselte magas közjogi méltóságát s hí maradt a *Pax* jelszóhoz, mellyel állását elfoglalta. Csernoch személyében az egyháznak harcias és türelmetlen irányzata kerül a kath. egyház élére. Vaszary bukása és Csernoch sikere ennek a tendenciának felülkerekedését jelenti. Az új hercegprimás csak a jövő évben foglalja el hivatalát.

Az új magyar gör. kath. püspökség életbeléptetése. Scapinelli Rafael bécsi nuncius nov. 17-én kelt dekrétumával életbeléptette a gör. kath. magyar püspökséget. Egy hosszú küzdelem eredménye — egy nagy csalódás. A dekrétum kimondja, hogy *a magyar nyelvet liturgikus cselekményekben sohasem szabad használni.* Eddig a magyar püspökség nélkül is a Hajdúságban, Szabolcsban, Szatmár és Zemplénmegye magyar vidékein az istentisztelet nyelve a magyar volt. Hol itt a nemzeti nyelv térfoglalása? Aminő felzudulást idéztek elő az oláhság körében az új püspökség felállítására vonatkozó első hírek, hisszük, hogy a magyarság körében is ép olyan elégtelenséget kelt ez az intézkedés. A görög kath. mise nyelve a klasszikus görög nyelv lesz. A dekrétum reméli, hogy a hívek három év alatt megtanulják ezt a nyelvet, legalább olvasni. Mennyiben fog ez a remény megvalósulni, az a jövő dolga. Mi alig hisszük.

Az új egyházmegyét ideiglenesen Papp Antal ungvári g. kath. püspök fogja adminisztrálni. A nuncius figyelmébe ajánlja a híveknek, hogy az új egyházmegyében a krisztusi békét, a nyugalmat és a szentszékhez való fiúi bizalmat tartsák szem előtt. Az ideiglenes kormányzat hosszabb ideig is eltarthat, mert a nagy egyházmegye szervezését nagy gonddal és körültekintéssel ke'l végezni. Különösen le kell számolni azokkal a püspökségekkel, melyekből az egyházközségek az új egyházmegyébe beosztatnak. A kinevezendő első magyar gör. kath. püspök már egy szervezett és rendezett egyházmegye kormányzatát fogja átvenni.

A Balkán-háboru. Odalenn az egész művelt világ élénk sajnálkozására dül a háboru. Emberek tizezrei hullanak rakásra. S a világ tehetetlenül nézi ezt az embermészárlást, míg legjobbjai talán a világbéke ábrándjáról álmadoznak.

Mindenesetre érdekes volna azonban a mi szempontunkból kutatni, mi szerepe volt a vallásnak a balkáni államok szövetségének megkötésénél? A hadizenet a kereszt jegyében történt a félhold ellen. Ellassona keresztény lakói a bevonuló győztes görög sereget, mint felszabadítójukat lelkesedéssel fogadták, ugyanakkor a török lakosok menekültek a csapatokkal, habár a görögök biztonságukról gondoskodtak. Az orthodox görög

papság tüntetőleg áldotta meg a győzelmes katonákat. A török vereségen érzett ez öröm mindenütt ismétlődik a görög sereg előnyomulása közben. A salonikii görögök előre készítik a görög zászlókat, hogy így fogadják a győzteseket, mikor a város 482 év múlva megint keresztény kezekbe jut.

A török minisztertanács elhatározza a háboru folytatását. Egész erővel fog a kivitelhez s különös súlyt helyez arra, hogy a csapatok közszellemét a vallás által emelje. Papokat küld a harctérre. Tisztek és altisztek rendeletet kapnak, hogy a legénységet fölvilágosítsák e háborúnak a törökségre és izlamra nézve döntő jelentőségéről. Lapok adják hírül, hogy a szultán a háboru kitörése óta a próféta köpenyénél naponként imádkozik. A sejk-ül-izlam rendeletet ad ki a papságnak, tekintse az ellenfél papságának példáját, mely keresztel kezében lép a csapatok elé s így lelkesíti őket. Azután demontálja, hogy a *djihad*-ot, a szent háborut meghirdették volna: a papok csak azért vonultak ki a harctérre, hogy a csapatok szellemét emeljék. Azután a török külügyminiszter kijelenti, hogy ők nem szándékoznak, miként ellenségeik, a vallásos szenvedélyeket felkorbácsolni. A felhívás a szent háborúra nem a sejk-ül-izlamtól származik s azt a papi hivatalnokot, aki terjesztette, már megbüntették s a lapokat beszüntették.

A vallás nélkülözhetetlen kincs az embernek az életben, a legmagasabb értékek között áll, melyek boldogulását biztosítják. De ha ez a nagy kincs arra is képes, hogy erőt öntsön felebarátom lemezárulásában lankadó karomba, lendületet adjon lelkemnek, mikor a háboru borzalmaitól megretten, akkor alig lehet abszolút érték s azt hisszük, hogy sem Jézus, sem Mohammed nem helyeselnék követőik buzgóságát, mellyel a kereszt és a félhold uralmát akarják biztosítani annyi ember élete, annyi özvegy szenvedése és bánata s annyi gyermek árvasága árán is

